



П.Я. КРАВЧУК

Луцький державний технічний університет

УДК 65.012.8:346.14(477)

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Визначено рівні системи нормативно-правового забезпечення корпоративної безпеки підприємства, проаналізовано чинне правове підґрунтя охоронної, пошуково-аналітичної діяльності та захисту комерційної таємниці. Обґрунтовано напрями вдосконалення нормативно-правової бази забезпечення корпоративної безпеки підприємства.

Правове регулювання безпеки функціонування суб'єктів підприємницької діяльності є одним із дієвих інструментів підвищення стабільності розвитку вітчизняної економіки та одним із засобів забезпечення національної безпеки. Об'єктивна необхідність належного правового регулювання забезпечення корпоративної безпеки підприємства обумовлена складнощами та загрозами становлення ринкових механізмів в нашій країні й особливостями перехідного періоду розвитку вітчизняної економіки. Тому ненадання належної уваги питанням правового захисту підприємництва може негативним чином вплинути на розвиток вітчизняної економіки, суспільне життя, соціальну і правову сфери, міжнародні відносини.

На початку XXI століття в зв'язку з глобалізацією економічних, політичних і соціальних процесів, а також в результаті зростання проявів тероризму проблема забезпечення безпеки розвитку стала однією з найбільш актуальних. Багато країн після 11.09.2001 року на протязі декількох місяців переглянули більшість норм національного законодавства щодо безпеки особистості, власності, організації, підприємств та суспільства в цілому.

Питання правового забезпечення діяльності суб'єктів підприємницької діяльності знайшли відображення у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема Г.А. Андрощука, П.П. Крайнева [1], В.І. Ярочкіна, В.С. Духова, В.В. Кареліна, А.Г. Шалаєва, А.А. Вороніна [2, с.222] та ін.

Хоча в цілому не можна стверджувати про повну відсутність нормативно-правової бази щодо забезпечення корпоративної безпеки суб'єктів підприємницької діяльності в Україні, проте варто констатувати, що існуючі розрізані, несистематизовані правові акти не спроможні забезпечити належний рівень безпеки функціонування вітчизняних підприємств.

Метою статті є аналіз рівня забезпечення корпоративної безпеки українських підприємств з правової точки зору та визначення необхідних кроків щодо вдосконалення правової основи гарантування безпеки функціонування

суб'єктів підприємницької діяльності в Україні.

Необхідність розгляду цього питання, передусім, зумовлена тим, що право, будучи регулятором суспільних відносин, є одним із дієвих інструментів забезпечення безпеки функціонування суб'єктів підприємницької діяльності. Нормативно-правова база забезпечує можливість суб'єкту господарської діяльності активного захисту, визначає інститути та засоби його здійснення, норми та обсяги відповідальності за порушення права суб'єкта на безпечну економічну діяльність.

Система нормативно-правового забезпечення корпоративної безпеки підприємства, що являє собою сукупність законів і підзаконних актів, на наш погляд, складається з трьох рівнів. До *першого рівня* доречно відносити нормативно-правові акти, які визначають загальні засади правового захисту громадян та організацій. Це, насамперед, Конституція України, в 3, 16, 17, 42, 43, 44 статтях якої визначені права особистості, організації і суб'єктів підприємницької діяльності, їх захист та забезпечення безпеки з боку держави. Окрім Конституції до переліку нормативно-правових актів першого рівня також можна віднести закони України "Про судоустрій в Україні", "Про прокуратуру", "Про статус суддів", "Про міліцію", "Про службу безпеки України", "Про оперативно-розшукову діяльність", "Про боротьбу з корупцією", "Про державну податкову службу в Україні", "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю", "Про Раду національної безпеки і оборони України" та інші.

До *другого рівня* системи нормативно-правового забезпечення корпоративної безпеки підприємства, на нашу думку, слід відносити нормативні акти, які безпосередньо створюють правову основу діяльності спеціалізованих охоронних організацій та служб безпеки підприємств, а також юридично регламентують процес забезпечення комплексної безпеки суб'єктів господарювання. До них можна віднести закони України "Про підприємництво", "Про патентування деяких видів підприємницької діяльності", "Про господарські товариства", "Про обмеження

монополізму і недопущення недобросовісної конкуренції в підприємницькій діяльності”, “Про інформацію”, постанову Кабінету Міністрів України “Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці”, інструкції “Про порядок видачі суб’єктам підприємницької діяльності ліцензій на надання послуг з охорони колективної і приватної власності, а також охорони громадян, монтажу, ремонту і профілактичного обслуговування засобів охоронної сигналізації”, “Про умови та правила супроводження підприємницької діяльності, пов’язані з розробкою, виготовленням і реалізацією спеціальних технічних засобів прихованого отримання інформації і контроль за їх дотриманням”, статті 231, 232 Кримінального кодексу України та ін.

І до *третього рівня* системи нормативно-правового забезпечення корпоративної безпеки підприємства можна віднести внутрішньокорпоративні документи, які безпосередньо визначають повноваження, функції, обов’язки, відповідальність і взаємовідносини служби безпеки підприємства з іншими підрозділами. До них слід віднести Положення про службу безпеки підприємства, про відділ режиму та охорони, про відділ обробки документів з грифом “комерційна таємниця”, про відділ інженерно-технічної безпеки та інформаційно-аналітичної діяльності, посадові інструкції спеціалістів зазначених відділів, а також окремі положення статуту підприємства, колективного договору, правил внутрішнього трудового розпорядку.

Детальніше проаналізуємо нормативно-правові акти, які регламентують головні напрями діяльності служби безпеки підприємства, зокрема діяльність, пов’язану з охороною майна та персоналу, захистом інформації та пошуково-аналітичною чи детективною діяльністю.

І. Охоронна діяльність

Сьогодні в Україні цей вид діяльності дозволений і здійснюється у відповідності до Закону України “Про підприємництво” від 7.02.1991 р., № 698-ХІІ, але при умові її ліцензування. Зокрема, стаття 3 цього закону, яка називається “Свобода підприємництва”, визначає, що підприємці “мають право без обмежень приймати рішення і здійснювати самостійно будь-яку діяльність, що не суперечить діючому законодавству” [3]. Відповідно до ст.4 цього ж закону ліцензуванню підлягає діяльність, пов’язана з наданням послуг охорони державної чи іншої власності, а також громадян. Тобто, правовою основою функціонування приватної охоронної фірми є ліцензія, видана Міністерством внутрішніх справ.

Безпосередньо умови і правила здійснення діяльності охоронними підприємствами регламентовані Інструкцією “Про порядок видачі суб’єктам підприємницької діяльності ліцензій на надання послуг з охорони колективної і приватної власності, а також охорони громадян, монтажу, ремонту і профілактичного обслуговування засобів охоронної сигналізації”, затвердженої Наказом МВС України від 28.02.1994 р., № 112 [4]. Вона визначає порядок отримання юридичною особою ліцензії на надання охоронних послуг в територіальному Управлінні державної служби

охорони при УВС України.

Правовою основою взаємовідносин охоронних підприємств та споживачів їх послуг є договір, необхідність укладання якого визначена пунктом 2.1.5 Інструкції [4]. У договорі повинні бути визначені права і обов’язки сторін, а також відповідальність в разі порушення його умов.

У практичній діяльності охоронні фірми керуються також Інструкцією МВС України “Про умови і правила підприємницької діяльності з надання послуг по охороні колективної і приватної власності, а також охороні громадян, монтажу, ремонту і профілактичному обслуговуванню засобів охоронної сигналізації та контролю за їх дотриманням”. Однак інструкція визначає лише загальні правила здійснення приватної охоронної діяльності.

У відповідності до Інструкції МВС України від 25.03.1993 р., підприємство має право на придбання воєннепальної зброї. Зокрема, воєнізована охорона має право використовувати карабіни, пістолети і револьвери, використання інших видів зброї можливе лише при погодженні з МВС. Зброя, що використовується, повинна бути зареєстрована в органах внутрішніх справ і зберігатися відповідно до встановлених вимог. Фактично приватні охоронні агентства використовують зброю на загальних засадах при відсутності чіткого визначення випадків і меж її використання [2, с.144].

Охоронні підприємства в Україні розвиваються, але не входять в єдину державну систему охорони. Ці структури сьогодні мають право здійснювати охорону об’єктів, майна і персоналу тільки колективної і приватної форм власності. Контроль діяльності приватних охоронних підприємств здійснює Головне управління Державної служби охорони (ДСО) при МВС, підрозділи ДСО за місцем реєстрації чи діяльності суб’єкта та інші державні органи. Фактично приватні охоронні організації знаходяться сьогодні в підпорядкуванні у ДСО. Окрім того тілоохоронці ДСО, на відміну від охоронців інших фірм, озброєні і наділені владними повноваженнями щодо правопорушників. Це виключає можливість рівноправної конкуренції між державною та приватними службами охорони, зважаючи в багатьох випадках діяльність останніх щодо надання інформаційно-правових та аналітичних послуг.

ІІ. Захист інформації (комерційної таємниці)

З правової точки зору комерційна таємниця є засобом захисту від недобросовісної конкуренції в межах реалізації права на інтелектуальну власність. Це загальновизнане у світі положення витікає із змісту пункту VIII статті 2 Конвенції 1967 року, затвердженої Всесвітньою організацією інтелектуальної власності, учасником якої був колишній Радянський Союз, а тепер є Україна [1, с.47].

На сьогоднішній день в Україні нормативно-правову базу юридичного захисту комерційної таємниці підприємства складають: Господарський кодекс України від 16.01.2003 р.; Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р.; Закони України “Про захист від недобросовісної конкуренції” від 7.06.1996 р.; “Про інформацію” від 2.10.1992 р.; “Про державну таємницю”; Постанова Кабінету Міністрів

України "Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці" від 9.08.1993 р.; Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р., зокрема, ст.231, 232; інші норми законодавства про інтелектуальну власність, трудового законодавства, положення та накази по підприємству.

Одним із заходів запобігання витоку інформації за межі підприємства є введення режиму комерційної таємниці. Загалом комерційна таємниця – це будь-яка інформація про підприємство, розголошення якої може завдати шкоди підприємству і яку співробітники мають право та зобов'язані не розголошувати. На законодавчому рівні для характеристики подібної інформації використовуються два поняття "комерційна таємниця" та "конфіденційна інформація". Розглянемо детально суть кожного з цих понять.

Так, новий Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. [5], зокрема ст.36 визначає комерційну таємницю як відомості, пов'язані з виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання. Новий Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р., зокрема ст.505 "Поняття комерційної таємниці" визначає, що комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які, звичайно, мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з чим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію [6]. Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці.

Одним із різновидів комерційної таємниці є банківська таємниця. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. [6], зокрема, стаття 1076 "Банківська таємниця" визначає її як таємницю банківського рахунку, операцій за рахунком і відомостей про клієнта.

Законодавство конкретно і чітко не визначає склад і обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, тому ці питання а також порядок їх захисту визначається керівником підприємства. Проте, законодавчо визначено перелік відомостей, що не можуть становити комерційної таємниці підприємства (відповідно до Постанови КМУ від 9.08.1993 р. № 611 "Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці") це, зокрема [7]: засновницькі документи; інформація по всіх встановлених формах державної звітності; необхідні для перевірки, обчислення і сплати податків та інших обов'язкових платежів дані; відомості про місцевість і склад працюючих, їх заробітну плату в цілому і по професіях та посадах, а також наявність вільних робочих місць; документи про платоспроможність та ін.

Закон України "Про захист від недобросовісної конкуренції" від 7.06.1996 р. [8], зокрема, глава 4 "Неправомірне

збирання, розголошення та використання комерційної таємниці" визначає основні поняття системи правових засобів захисту комерційної таємниці, якими є: неправомірне збирання комерційної таємниці (ст.16); розголошення комерційної таємниці (ст.17); схвалення до розголошення комерційної таємниці (ст.18); неправомірне використання комерційної таємниці (ст.19).

Законодавством передбачені адміністративна та кримінальна відповідальність за незаконне збирання та розголошення комерційної таємниці. Так, Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р., зокрема стаття 231 "Незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну таємницю", передбачає, що умисні дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей (комерційне шпигунство), а також незаконне використання таких відомостей, якщо це спричинило істотну шкоду суб'єкту господарської діяльності, караються штрафом від двохсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до трьох років [9]. А стаття 232 "Розголошення комерційної таємниці" визначає, що умисне розголошення комерційної таємниці без згоди її власника особою, якій ця таємниця відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, якщо це вчинено з корисливих чи інших особистих мотивів і завдало істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності, карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк [9].

Конфіденційною інформацією законодавчо визначаються відомості, що знаходяться у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних або юридичних осіб і розповсюджуються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов (ст.30 Закону України "Про інформацію" від 2.10.1992 р.) [10].

Громадяни та юридичні особи самостійно відносять до конфіденційної інформації професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого характеру, одержану на власні кошти; інформацію, що є предметом їх професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого інтересу. Виняток становить інформація комерційного та банківського характеру – правовий режим якої встановлений Верховною Радою за поданням Кабінету Міністрів України (з питань статистики, екології, банківських операцій, податків в т. п.); приховування якої становить загрозу життю і здоров'ю людей (ст.30 Закону "Про інформацію").

Вся інформація, яка згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 09.08.1993 р. № 611 не може складати комерційну таємницю, може бути віднесена до конфіденційної інформації. Визначити вичерпний перелік

відомостей, які можуть складати комерційну таємницю та конфіденційну інформацію досить складно через різноманітність суб'єктів та універсальність об'єкта правовідносин.

Проте, якщо розголошення комерційної таємниці тягне за собою кримінальну відповідальність (ст.232 Кримінального кодексу України) [9], то за розголошення конфіденційної інформації статтею 164 Кодексу про адміністративні правопорушення передбачена лише адміністративна відповідальність - накладення штрафу від дев'яти до вісімнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Прийнявши рішення про необхідність побудови інформаційного захисту підприємства, слід пам'ятати, що комерційну таємницю становлять лише відомості, які юридично оформлені як комерційна таємниця підприємства. До моменту належного правового оформлення цих відомостей на підприємстві їх розголошення не тягне за собою юридичних наслідків.

Загалом, проблема збереження комерційної таємниці в світовій практиці є однією з найбільш складних у правовому відношенні. На думку більшості фахівців, сьогодні Україна не має чітких юридичних рішень цієї проблеми, які б повністю відповідали інтересам громадян, підприємців, підприємств, суспільства та держави загалом. Фактично жодна з кримінально-правових санкцій, що вживаються до осіб, які скоїли злочини за статтями 231 ("Незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну таємницю") та 232 ("Розголошення комерційної таємниці") Кримінального кодексу України, не передбачає компенсацію суб'єкту підприємницької діяльності, власнику комерційної таємниці, нанесених збитків. Певна компенсація можлива шляхом використання норм цивільного та господарського законодавства. Тобто, можна констатувати, що сьогоднішнє правове вирішення цієї проблеми допомагає підприємствам більш психологічно, аніж юридично.

III. Пошуково-аналітична (детективна) діяльність

Забезпечення комплексної безпеки підприємства передбачає проведення службою безпеки заходів, спрямованих на збір необхідної для успішного розвитку інформації, забезпечення належної її обробки та формування достовірних висновків про можливі загрози з боку конкурентів та інших юридичних і фізичних осіб. З'ясуємо суть та правову основу цього виду діяльності служби корпоративної безпеки підприємства.

На сьогоднішній день для розкриття сутності, принципів, цілей розвідувальної діяльності недержавних підприємств використовуються різні підходи та тлумачення. Розглядаючи приховані принципи, методи і способи ведення розвідки та проведення оперативних заходів службами безпеки недержавних підприємств, В.І. Ярочкін, В.Є. Духов, В.В. Карелін, А.Г. Шалаєв, А.І. Воронін та інші використовують поняття "економічна розвідка", А.А. Кокорев, І.А. Бордін вживають термін "маркетингова розвідка", а С.В. Лекарець, А.П. Судоплатов, Н.І. Зубок, І.В. Сацюк використовують поняття "комерційна розвідка" та

"ділова розвідка" [2, с.222]. По змісту практично в усіх авторів мова іде про оперативну та розшукову роботу, якою в Україні приватним підприємствам займатись заборонено.

Розглянемо сутність, завдання та правову основу оперативно-розшукової діяльності. Відповідно до закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" від 18.02.1992 р. [11], оперативно-розшукова діяльність – це система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних заходів. Завданням оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підприємницькою діяльністю спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави.

Правову основу оперативно-розшукової діяльності в Україні становлять Конституція, Закон "Про оперативно-розшукову діяльність", Кримінальний та Кримінально-процесуальний кодекси України, закони про прокуратуру, міліцію, Службу безпеки, розвідувальні органи, державну прикордонну службу та інші законодавчі акти. Відповідно до закону, оперативно-розшуковою діяльністю в Україні можуть займатись підрозділи Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки, Державної прикордонної служби, Державної служби охорони, Державної податкової служби та Державного департаменту України з питань виконання покарань. Проведення оперативно-розшукової діяльності іншими підрозділами міністерств і відомств, приватними організаціями та особами не допускається. Однак здійснення пошуково-аналітичної (детективної) діяльності в економічних та соціальних інтересах підприємств, не порушуючи законів України та прав громадян, а також державну безпеку, не забороняється. Проте варто пам'ятати, що відповідно до частини 4 статті 23 Закону України "Про інформацію" [10], забороняється збір відомостей про особу без її попередньої згоди, за виключенням випадків, передбачених законодавством.

По відношенню до підприємства пошуково-аналітична діяльність полягає у здійсненні пошукових заходів, спрямованих на збір та систематизацію необхідної для успішного розвитку підприємства інформації. Ця детективна діяльність підприємства може проявитися у формі економічної розвідки, комерційних і маркетингових досліджень, промислової та інформаційної розвідки. Аналізуючи стан правового регулювання діяльності державної системи безпеки підприємства, варто відмітити, що в Україні приватний детектив визнаний як професія та зареєстрований в державному класифікаторі професій України під № 3450, затвердженому і введеному в дію наказом Держстандарту України № 257 від 27.07.1995 р. Однак суть детективної діяльності нормативно та теоретично не обґрунтована. Це зумовлює на практиці різне і навіть про-

можливе глумачення сутності цього виду діяльності. Тобто, нормативне визначення професії приватного детективу, тактика та стратегія дій в процесі пошуку та дослідження подій досі не розроблена як в науковому так і в законодавчому плані. Однак незважаючи на це, враховуючи стрімку інформатизації соціально-економічного і суспільного життя та перетворення інформації в один із найважливіших ресурсів підприємства, створення в структурі служб безпеки підрозділу пошуково-аналітичної діяльності (її, наприклад, можна назвати аналітичною чи інформаційною службою) є вкрай актуальним. Чисельність такого підрозділу може складати від 2-3 до 50 чоловік, які вирішуватимуть такі завдання: своєчасне забезпечення керівництва повною та достовірною інформацією про зовнішнє середовище; інформаційно-аналітична робота, спрямована на захист економічних інтересів підприємства; створення сприятливого іміджу продукції та підприємства загалом.

Основними об'єктами дослідження інформаційно-аналітичної служби можуть бути: ринки збуту, постачальники сировини, споживачі продукції, конкуренти, саме підприємство і його позиціонування на ринку, останні тенденції науково-технічного прогресу, законодавство та його зміни, політична ситуація в країні та ротація в законодавчій та виконавчій владі. Проте, ефективна реалізація пошуково-аналітичної функції службою безпеки можлива за умови розробки та прийняття необхідної нормативної бази для здійснення детективної діяльності та створення інституціональної інфраструктури по захисту комерційної таємниці та боротьби з недобросовісною конкуренцією. Ефективність функціонування та реалізації покладених завдань службою безпеки підприємства визначається не лише досконалістю законодавчого супроводження цього виду діяльності, але й рівнем розробки внутрішньокорпоративних документів. Зокрема, установчі документи підприємства повинні передбачати можливість створення та основи завдання служби корпоративної безпеки підприємства. Загалом для забезпечення належної роботи служби корпоративної безпеки на підприємстві повинні бути дорацьовані (з врахуванням цього виду діяльності) та розроблені такі документи:

- статут підприємства в частині можливості створення, визначення прав і обов'язків служби корпоративної безпеки, захисту комерційної таємниці та конфіденційної інформації;
- колективний договір, що передбачає взяття трудовим колективом на себе зобов'язань по забезпеченню корпоративної безпеки та не розголошенню комерційної таємниці;
- правила внутрішнього трудового розпорядку;
- положення про службу корпоративної безпеки підприємства;
- положення про відділи та підрозділи служби корпоративної безпеки;
- положення про комерційну таємницю та правила її зберігання;

- посадові інструкції керівників і співробітників служби корпоративної безпеки підприємства;

- перелік інформації, що складає комерційну таємницю та конфіденційну інформацію, затверджений наказом по підприємству;

- спеціальні пункти про зберігання комерційної таємниці та забезпечення корпоративної безпеки підприємства в трудових договорах, договорах підяду, дистрибуції, постачання сировини, тощо.

Окрім цього на підприємстві повинна бути розроблена концепція корпоративної безпеки.

Але якою б досконалою не була організація та правове забезпечення корпоративної безпеки підприємства, без ефективної взаємодії з правоохоронними органами, забезпечення безпеки функціонування суб'єктів господарювання є дуже складним завданням. Пріоритетними напрямками взаємодії служб безпеки підприємств та місцевих органів внутрішніх справ є обмін інформацією, проведення сумісних заходів, відбір і професійна підготовка співробітників служб безпеки підприємств. Багато позитивних результатів може принести співробітництво та взаємодія служб безпеки підприємств між собою на основі укладених договорів.

На наш погляд, формування досконалого нормативно-правового поля забезпечення корпоративної безпеки функціонування суб'єктів підприємницької діяльності є однією з передумов становлення незалежної і суверенної України. Хоча не можна стверджувати про повну відсутність нормативно-правової бази забезпечення безпеки функціонування підприємств, проте варто констатувати, що розрізнені, несистематизовані правові акти нездатні належним чином сприяти вирішенню цієї проблеми. Проведений огляд дає підстави стверджувати про відсутність належного правового забезпечення корпоративної безпеки суб'єктів підприємницької діяльності в Україні, яке відповідає би реаліям сьогодення.

Висновки. Підсумовуючи, можна виокремити такі основні недоліки законодавчого забезпечення корпоративної безпеки підприємств:

- а) невідповідність нормативно-правової бази реаліям сьогодення та декларативність частини існуючих документів;
- б) вирішення за допомогою підзаконних нормативних актів більшості питань, які належать до компетенції законів;
- в) відсутність чіткого інституційного механізму моніторингу, наукової експертизи правового забезпечення безпеки функціонування суб'єктів підприємницької діяльності;
- г) відсутність законів прямої дії про корпоративну безпеку підприємств, детективну діяльність, надання охоронних послуг, захист комерційної таємниці та конфіденційної інформації.

Це обумовлює необхідність вдосконалення нормативно-правової бази забезпечення корпоративної безпеки підприємств, що, на нашу думку, можна звести до такого:

1) як найшвидша розробка, прийняття та введення в дію Закону України "Про захист комерційної таємниці", оскільки сьогодні існує гостра потреба: у чіткому визначенні понять "комерційна таємниця" та "конфіденційна інформація"; з'ясування переліку інформації, яку слід відносити до комерційної таємниці та конфіденційної інформації; розробці механізму захисту права власності на інформацію, яка визначається підприємством як комерційна таємниця; створенні державної інституційної інфраструктури, яка буде формувати та реалізовувати державну політику захисту прав на комерційну таємницю та конфіденційну інформацію; розробці методології визначення вартості та втрат від порушення прав на комерційну таємницю; визначення прав та обов'язків власників комерційної таємниці. Розробка цього закону також повинна враховувати положення Модельного закону з охорони прав на науку, розробленого Всесвітньою організацією інтелектуальної власності;

2) регламентація детективної (пошуково-аналітичної) та охоронної діяльності підприємств, що дасть змогу визначити норми, правила і процедури забезпечення безпеки підприємства, охоронної та детективної діяльності, регламентувати права та обов'язки спеціалістів з безпеки, відрегулювати види охорони і режиму на підприємствах, питання технічного оснащення, використання засобів сигналізації, службових собак, відеосистем та інших засобів профілактики та захисту. Першим кроком до вирішення цієї проблеми слід вважати проєкт Закону України "Про державне забезпечення безпеки особи та підприємства", що був запропонований для обговорення на науково-практичній конференції "Державна система безпеки підприємства як суб'єкт національної безпеки України", яка відбулась у Києві 16.05.2001 року в Європейському університеті, однак до цих пір цей документ не розглядався Верховною Радою України;

3) розробка та прийняття закону прямої дії про корпоративну безпеку підприємства, який би чітко визначив суть і призначення, функції та обов'язки, права та відповідальність служби безпеки підприємства, порядок встановлення та використання технічних засобів профілактики порушень і захисту від посягань на інтереси суб'єкта господарювання, механізм взаємодії та форми співробітництва служби безпеки підприємства з правоохоронними органами, іншими підприємствами, громадськими організа-

ціями.

З огляду на чітку тенденцію посилення правового захисту особистості, підприємства, національної безпеки в промислово-розвинених країнах на початку XXI століття, Україні слід як найшвидше докласти максимум зусиль для реформування національного законодавства з метою гарантування безпеки функціонування суб'єктів підприємницької діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрощук Г.А., Крайнев П.П. Экономическая безопасность предприятия: защита коммерческой тайны: Монография. –К.: Ин Юре, 2000. –400 с.
2. Соснин А.С., Прыгунов П.Я. Менеджмент безопасности предпринимательства: Учеб. пособие. –К.: Изд-во Европ. ун-та, 2002. –357с.
3. Закон України "Про підприємництво" від 7.02.1991 р., № 698-ХІІ // ВВР України. –1991. –№ 14. –Ст.168.
4. Наказ МВС України "Інструкція "Про порядок видачі суб'єктам підприємницької діяльності ліцензії на надання послуг з охорони колективної і приватної власності, а також охорони громадян, монтажу, ремонту і профілактичного обслуговування засобів охоронної сигналізації" від 28.02.1994 р., № 112.
5. Господарський кодекс України від 1 січня 2004 р., № 436-15 // ВВР України. –2003. –№№ 18-22. –Ст.144.
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р., № 435-ІV // ВВР України. –2003. –№№ 40-44. –Ст.356.
7. Постанова Кабінету Міністрів України "Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці" від 9.08.1993 р., № 611.
8. Закон України "Про захист від недобросовісної конкуренції" від 7.06.1996 р., № 236/96-ВР // ВВР України. –1996. –№ 3. –Ст.164.
9. Кримінальний кодекс України від 5.04.2001 р., № 2341-ІІІ // ВВР України. –2001. –№ 25-26. –Ст.131.
10. Закон України "Про інформацію" від 2.10.1992 р., № 2657-ХІІ // ВВР України. –1992. –№ 48. –Ст.650.
11. Закон України "Про оперативно-розшукову діяльність" від 18.02.1992 р., № 2135-ХІІ // ВВР України. –1992. –№ 22. –Ст.303.

Надійшла до редколегії 10.06.2004

КРАВЧУК П.Я. ПРАВОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ КОРПОРАТИВНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СУБЪЕКТОВ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ

Определены уровни системы нормативно-правового обеспечения корпоративной безопасности предприятия, проанализирована действующая правовая основа охранительной, поисково-аналитической деятельности и защиты коммерческой тайны. Обоснованы направления усовершенствования нормативно-правовой базы обеспечения корпоративной безопасности предприятия.

KRAVCHUK P.JA. LEGAL MAINTENANCE OF CORPORATE SAFETY OF SUBJECTS OF ENTERPRISE ACTIVITY IN UKRAINE

Levels of system of normative-legal maintenance of corporate safety of the enterprise are determined, working legal basis of guarding, search-analytical activity and protection of a trade secret is analyzed. Directions of improvement of normative-legal base of maintenance of corporate safety of the enterprise are proved.